

TESAM-TESİAD ANKARA DEĞERLENDİRME TOPLANTISI

“Türkiye Yüzyılında Türkiye’nin Yapısal Sorunları”

Giriş

TESAM ve TESİAD tarafından gerçekleştirilen değerlendirme toplantısında Türkiye'nin yapısal sorunları; siyasal kurumlar, dış politika, güvenlik, eğitim ve toplumsal yapı bağlamında çok boyutlu bir perspektifle ele alınmıştır. Toplantıda, TESAM'ın Türk dünyası çalışmaları ve kültürel milliyetçilik yaklaşımı çerçevesinde önemli bir düşünce kuruluşu olduğu, TESİAD'ın ise ekonomik faaliyetlerini millî şuur temelinde yürütmeyi ve sosyal sorumluluk alanlarında aktif rol üstlenmeyi amaçladığı vurgulanmıştır. Bu çerçevede düşünce kuruluşlarının, Türkiye'nin yapısal sorunlarını analiz etme ve çözüm önerileri geliştirme noktasında önemli bir işlev üstlendiği ifade edilmiştir.

Değerlendirmelerde, devletlerin sürdürülebilirliğinin güçlü kurumsal yapılar, hukukun üstünlüğü ve liyakat esasına dayalı yönetim anlayışıyla mümkün olduğu vurgulanmış; hukukun siyasallaşması, kayıt dışı ekonomi ve kurumsal zayıflama gibi unsurların devlet düzeni açısından önemli riskler doğurduğu belirtilmiştir. Uluslararası sistemde yaşanan güç kaymaları, Çin'in yükselişi ve ABD'nin küresel rolündeki dönüşüm bağlamında değerlendirilmiş; Türkiye'nin bölgesel ve küresel konumunun bu yeni dengeler çerçevesinde stratejik biçimde yeniden ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Türk dünyasıyla geliştirilecek iş birliklerinin Türkiye'nin stratejik kapasitesini artıracabilecek önemli bir imkân sunduğu dile getirilmiştir.

Toplantıda güvenlik ve savunma politikaları da kapsamlı biçimde ele alınmış; savunma sanayisinde millileşme oranının önemli ölçüde artmasına rağmen nitelikli insan kaynağının ve kurumsal eğitim altyapısının bu gelişmelerin sürdürülebilirliği açısından belirleyici olduğu vurgulanmıştır. Askerî liselerin kapatılması, kısa süreli askerlik uygulaması ve genç nüfusta gözlemlenen sosyal sorunlar güvenlik açısından uzun vadeli riskler olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda "sosyal terör" olarak tanımlanan uyuşturucu, bağımlılık ve toplumsal çözümler gibi unsurların ülkenin geleceği açısından ciddi bir tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir.

Eğitim sistemi ise Türkiye'nin en temel yapısal sorun-

larından biri olarak değerlendirilmiştir. Sınav merkezli eğitim anlayışının sistemde kalite kaybına yol açtığı, müfredat değişikliklerinin kurumsal istikrarsızlık yarattığı ve öğretmen yetiştirme ile istihdam süreçlerinde ciddi dengesizlikler bulunduğu belirtilmiştir. Gençlerin mesleki hedef ve ideal eksikliği, beyin göçünün artması, sanat ve edebiyat gibi alanların eğitimde geri planda kalması ve yükseköğretimde nicelik artışına rağmen kalite düşüşü önemli sorunlar arasında gösterilmiştir. Sonuç olarak toplantıda, Türkiye'nin yapısal sorunlarının çözümü için kurumsallaşma, liyakat, hukuk devleti ilkesi, eğitim reformu, güçlü insan kaynağı ve Türk dünyasıyla stratejik iş birliği gibi alanlarda kapsamlı ve uzun vadeli politikaların geliştirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Konuşma Dökümleri

Değerlendirme toplantısındaki konuşmaların dökümü, konuşma sırasına göre aşağıda belirtilmiştir.

CEMİL ÇİÇEK¹:

Sözlerime 6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen depremde hayatını kaybeden vatandaşlarımızı anarak başlamak istiyorum. Burada çok kıymetli ve nitelikli bir topluluk bulunduğunu ifade etmek isterim. Üniversite yıllarımdan bu yana yaklaşık 60 yıldır toplumsal olaylarla ilgileniyorum. Bugün burada ifade edeceğim geçmişte sahip olduğum sıfatlardan bağımsız olarak şahsi görüşlerimdir. Türkiye, demokrasiyi tercih etmiş bir toplumdur. Millî mücadele, Cumhuriyet ve demokrasi son yüz yılın en önemli kazanımlarıdır. Bu değerlerin kıymetini varken bilmek gerekir; çünkü kaybedildiğinde yeniden elde etmek son derece zordur ve bunun için Mustafa Kemal gibi bir lider gerekir ki böyle bir lider her zaman bulunmaz.

Toplumsal hayatımızda bazı zaafalar bulunduğunu düşünüyorum ve bu zaafaları üç başlık altında topluyorum. Birincisi, siyasetçiler olarak bir tür “katarakt” sorunu yaşamamızdır; yani gerçeği tam olarak göremiyoruz. Gerçek tam olarak görülemezse yapılan değerlendirmeler de eksik kalır. Bu zaafın giderilmesinde TESAM ve TESİAD gibi sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları büyük önem taşımaktadır ve bu eksikliğin süratle giderilmesi gerekmektedir. İkinci zaafımız ise toplum olarak bir “Alzhei-

mer” hastalığı yaşıyor olmamızdır. Geçmiş yok sayarak bütün sorunların bugün başladığını varsayarak hareket ediyoruz. Dünyü hatırlamadan ve geçmişten ders almadan sürekli aynı hataları tekrar ediyoruz. Üçüncü hastalığımız ise olayları siyah-beyaz biçimde değerlendirmemizdir. Ya benim söylediğim doğrudur ya da karşı tarafın yaklaşımı yanlıştır anlayışı, olaylara sağlıklı yaklaşmamızı engellemekte ve toplumsal kutuplaşmaya yol açmaktadır. Bu nedenle insanlar bir araya gelememektedir.

Bir ülkenin başına gelebilecek en büyük felaketlerden biri hukukun siyasallaşmasıdır. Hukukçuların, siyasetçilerin ve iş insanlarının ahlaklılığı devletin temelini doğrudan etkiler. Kayıt dışı hukuk, kayıt dışı ekonomi ve genel anlamda kayıt dışılık devlet sistemini tehdit eden önemli sorunlardır.

Bu sorunlardan kurtulabilmek için öncelikle bu rahatsızlıklarımızı kabul etmemiz gerekir. Aksi hâlde aynı hataları yaşamaya devam ederiz. Karşılaştığımız sorunlar karşısında “Bunu bana kim yaptı?” sorusunu sormak yerine “Biz nerede hata yaptık?” sorusunu sormamız gerekir. Böyle bir yaklaşım sorunların çözümü açısından önemli bir adım olacaktır. Bilim insanlarının ve aydınların yapacağı değerlendirmeler bu süreçte büyük önem taşımaktadır. Uzun süredir toplumumuzda var olan bu sorunların aşılmasında sivil toplum kuruluşlarının ve düşünce kuruluşlarının gerçekleştirdiği toplantılar önemli bir rol oynamaktadır.

Toplumumuz uzun süredir meseleleri din merkezli tartışma eğilimindedir; oysa olması gereken, tartışmaların bilgi ve belge temelli yürütülmesidir. Tartışmalar bilgi temelli değil de sloganlar üzerinden yapılırsa bu durum büyük hatalara yol açabilir ve bu hataların bedeli oldukça ağır olabilir. Bizim çok uzun ve geniş bir tarihimiz vardır; ancak tarihe ideolojik bir bakış açısıyla yaklaşıldığında doğru sonuçlara ulaşmak mümkün olmaz. Oysa tarih, toplumların hataların-

¹ TBMM Eski Başkanı, Eski Bakan, Avukat.

Dr. İlyas BOZKURT

Cemil ÇİÇEK

dan ders çıkarabileceği önemli bir tecrübe alanıdır. Eğer tarihten gelen bu tecrübeyi doğru şekilde değerlendirebilseydik, dünyanın en zengin ülkelerinden biri olabilirdik. Tarihsel tecrübelerden ders çıkarılmadığında ise aynı hatalar tekrar edilmekte ve günün gereklilikleri yakalanamamaktadır.

Tarihi değerlendirirken mukayeseleri övmek için değil, mevcut durumu doğru biçimde görmek için yapmalıyız. Çünkü kötü bir programın iyi uygulanması hasarı artırır; yanlış yolda doğru adım atılamaz. Ülkemizde her darbe sonrasında sistem yeniden kurulmuş ve bu durum kurumsal gelişimi sekteye uğratmıştır. Günümüzde darbeler yaşanmıyor olabilir; ancak farklı sorunlar devam etmektedir. Üniversite yıllarımda kutuplaşmanın sonucunda ciddi çatışmalar yaşandığını gördüm. Turgut Özal ile tanıştıktan sonra siyasetin yumruk sıkma değil el sıkışma olduğunu daha iyi anladım. Siyasetçilerin bu hususa dikkat etmesi gerekir. Kürsülerde birlik ve beraberlik mesajları verilip kürsüden inildiğinde bunun tam tersi davranışlar sergilenirse bu sözlerin hiçbir faydası olmaz, hatta zararı olur.

Siyasette görülen sorunlar aslında toplumda var olan sorunların bir yansımasıdır. Siyasetin toplum ve hukuk kurallarına uygun olması gerekir. “Siyaset icabı yalan söylemek mümkündür” anlayışı zamanla büyüyerek çok ciddi zararlara yol açabilir. Toplumsal çürüme siyaseti de çürütür; ya da siyaset zaten çürümüş bir hâle gelebilir. Türk milleti demokrasiyi tercih etmiş bir toplumdur. Yokluk içinde verilen bir varoluş mücadelesi sonucunda Atatürk gibi bir kurucu lider sayesinde Cumhuriyet kurulmuştur. Devletleri ayakta tutan unsur doğru kurallar ve güçlü kurumlardır. Geleceğimizi şahıslara bağlamak, sonu belirsiz durumların ortaya çıkmasına neden olur.

Ülkemiz iki önemli sorunla karşı karşıyadır: Katarakt ve Alzheimer. Bu sorunların çözümü öncelikle bu du-

rumların farkına varmakla mümkündür. Devletin bakış perspektifinde gerçekleri görme konusunda bir bulanıklık bulunmaktadır. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının ve düşünce kuruluşlarının rolü büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda toplum olarak çabuk unutma problemimiz de vardır. Bu nedenle “Biz nerede hata yaptık?” sorusunu sormak hayati derecede önemlidir ve bu sorunun cevabını aramak için düşünce kuruluşlarının çalışmalarından yararlanılmalıdır.

Orta büyüklükteki ülkeler güçlerinin sınırlarını doğru tespit edemezse ağır sonuçlarla karşılaşabilirler. Bu nedenle kendi yeterliliklerimizi doğru biçimde belirlemeli ve doğru politik hamleleri doğru stratejiler çerçevesinde geliştirmeliyiz. Aksi hâlde kötü bir programın iyi uygulanması hasarı artırır ve yanlış yolda doğru adım atmak mümkün olmaz. Bir ülkenin başına gelebilecek en büyük felaketlerden biri hukukun siyasallaşmasıdır. Hukukçuların, siyasetçilerin ve iş insanlarının ahlaklılığı devletin temelini doğrudan etkiler. Kayıt dışı hukuk, kayıt dışı ekonomi ve genel anlamda kayıt dışılık devlet sistemini tehdit eden önemli sorunlardır.

Son olarak devletimizi ve milletimizi ilgilendiren iki tür sorundan söz etmek gerekir. Bunlardan birincisi devletin sorunlarıdır; bunların bir kısmı coğrafyadan, bir kısmı ise tarihten kaynaklanmaktadır. İkincisi ise hükümet sorunlarıdır. Bu sorunlar zamanında çözülemezse devlet sorununa dönüşür. Terör ve eğitim gibi meseleler bu duruma örnek olarak gösterilebilir; başlangıçta hükümet sorunu olan bu alanlar zamanla devlet sorunu hâline gelmiştir.

DR. İLYAS BOZKURT² (MODERATÖR):

... Cemil Çiçek’in konuşmasında dile getirilen hususları değerlendirirken, siyasette “siyaseten yalan söylemek mümkündür” anlayışının toplumsal yapıyı bozan bir

² TESAM Genel Başkanı, TESİAD Kurucu Genel Başkanı.

yaklaşım olduğunu düşünüyorum. Bu anlayışın siyaseti ahlaki zeminden uzaklaştırarak toplum üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ifade ediyorum. Siyasetin toplumun bir yansıması olduğunu, siyasetçilerin de büyük ölçüde toplumun ortalamasını temsil ettiğini düşünüyorum; ancak zaman zaman bu ortalamanın da altına düşen siyasetçilerin görülebildiğini de gözlemliyorum.

TÜMGENERAL (E.) DR. MEHMET OKKAN:

2009 yılında savunma sanayisinde millilik oranının yüzde 47 seviyesinde olduğunu ifade etmek isterim. 2004 yılında alınan Savunma Sanayii İcra Komitesi kararlarından sonra bu alanda önemli stratejiler belirlenmiştir. 2017 yılında ise yüzde 70 millilik hedefi ortaya konulmuş ve

146 millî proje üzerinden çalışmalar yürütülmüştür.

Ancak burada şunu özellikle vurgulamak gerekir ki kaliteli silah kadar kaliteli personel de büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde elde edilen teknolojik kapasite istenilen işlevsel sonucu üretmez. Bu nedenle eğitim altyapısı son derece kritik bir rol oynamaktadır ve bu durum devletin bekası açısından hayati öneme sahiptir. Günümüzde güvenlik açısından kritik üs bölgeleri bulunmaktadır. Ticaret gibi farklı vesilelerle belirli bölgelerde askerî konum alınması orta ölçekli güç olma

yolunda bir çerçeve sunmaktadır ve Türk Silahlı Kuvvetleri bu kabiliyete sahiptir. Bununla birlikte bu kabiliyetin sürdürülebilirliği noktasında bazı önemli açmazlar bulunmaktadır. Bu açmazların başında “sosyal terör” olarak nitelendirdiğim olgu gelmektedir. Nüfus artış hızındaki düşüş ve uyuşturucu kullanımının yaygınlaşması ülkemizin geleceğini tehdit etmektedir. Bir diğer önemli sorun ise askerî personel meselesidir. 2016 yılında yaşanan menfur hadiseden sonra askerî liselerin kapatılması, bu mesleğin çekirdekten yetişmesini sağlayan kurumların ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Askerlik, ölüm kararı verebilen bir kurumdur ve bu kararı verecek personelin ahlaki, bilimsel ve teknik açıdan güçlü bir formasyona sahip olması gerekir. Bunun yanında askerlik süresinin altı ay olması da önemli bir sorundur. Milyonlarca dolarlık teçhizatın yalnızca üç aylık eğitim almış personel

tarafından etkin şekilde kullanılmasının mümkün olmadığını düşünüyorum. Bu nedenle sosyal terörün ortaya çıkardığı tehditler ülkemizin geleceği açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Sonuç olarak ülkenin geleceği insan unsurunu yetiştiren eğitim kurumlarının elindedir.

Ayrıca eğitim ordusunun asker ordusundan daha önemli bir noktada olduğunu düşünüyorum. Bir milletin bekası doğrudan ordunun bekası ile ilişkilidir; ordunun bekası ise millî savunma sistemleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Türk Silahlı Kuvvetleri yalnızca sınırlarımızı koruyacak kabiliyete sahip olmamalı, aynı zamanda tehditleri ortaya çıktıkları yerde etkisiz hâle getirebilecek kapasiteyi de taşımalıdır. Bu kabiliyetin sürdürülebilirliği büyük ölçüde ittifaklar aracılığıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda millî savunma sistemlerinin geliştirilmesi ve bu sistemleri kul-

lanabilecek eğitimli ve inançlı personelin yetiştirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Mevcut durum geçmişe kıyasla daha iyi olmakla birlikte geleceğimiz açısından bazı ciddi riskler bulunmaktadır. Bu riskleri “sosyal terör” kavramı çerçevesinde ele alıyorum. Sosyal terörün ilk unsuru nüfus artış hızındaki ciddi düşüştür. İkinci unsur ise gençleri doğrudan etkileyen uyuşturucu sorunudur. Bu soruna çözüm bulunamazsa elimizdeki genç nüfus faydasız hatta zararlı hâle gelebilir. Üçüncü unsur askerî liselerin kapatılmasıdır. Askerî liseler yalnızca bir meslek lisesi değil, askerlik mesleğinin ruhunun ve disiplininin kazanıldığı kurumlardır. Askerlik nosyonunun

kazanıldığı yer askerî liseler, formasyonun verildiği yer ise harp okullarıdır. Lise çağında bu eğitimin alınmaması gelecekte ciddi sorunlar doğuracaktır. Bugün bu sorunları tam anlamıyla yaşamıyorsak bunun sebebi geçmişte bu eğitimleri almış subayların hâlen görevde bulunmasıdır; ancak bu durum geleceğimiz açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Dördüncü unsur ise askerlik süresinin altı ay olmasıdır. Ülkemizin şartlarında bu sürenin yeterli olmadığını düşünüyorum. Büyük maddi ve manevi yatırımlarla elde edilen askerî kapasitenin yalnızca üç aylık eğitim almış tecrübesiz askerlere emanet edilmesi makul değildir. Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde sosyal terörün ülkemizin geleceği açısından ciddi bir tehdit oluşturduğu kanaatindeyim. Silahlı terörün etkisinin azaldığı bir dönemde artık sosyal terörün öne çıktığını ve bu tehdidin özellikle genç yaş gruplarını hedef aldığını düşünüyorum.

Ancak burada şunu özellikle vurgulamak gerekir ki kaliteli silah kadar kaliteli personel de büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde elde edilen teknolojik kapasite istenilen işlevsel sonucu üretmez. Bu nedenle eğitim altyapısı son derece kritik bir rol oynamaktadır ve bu durum devletin bekası açısından hayati öneme sahiptir.

Tümgeneral (E.) Dr. Mehmet OKKAN

Büyükelçi (E.) Dr. Hüseyin Avni BIÇAKLI

Tuğgeneral (E.) Dr. Hüseyin FAZLA

DR. İLYAS BOZKURT (MODERATÖR):

Mehmet Okkan Paşa'nın değerlendirmelerine katıldığımı ifade ediyorum. Toplumda giderek büyüyen bazı sosyal sorunlara dikkat çekiyorum. Uyuşturucuya ek olarak alkol ve kumar bağımlılığının da ciddi bir toplumsal problem hâline geldiğini düşünüyorum. Özellikle dijital kumarın çok küçük yaşlardaki çocukları dahi etkilediğini ifade ediyorum. Alkol ve uyuşturucu kullanımının lise çağındaki gençlere kadar yayıldığını ve bunun toplumsal yapı açısından ciddi bir tehdit oluşturduğunu düşünüyorum.

BÜYÜKELÇİ (E.) DR. HÜSEYİN AVNİ BIÇAKLI:

Kısa süreli tek kutuplu uluslararası sistemin Çin'in yükselişi ve Vladimir Putin'in Rusya liderliğiyle birlikte değişime uğradığını düşünüyorum. Son dönemde özellikle Donald Trump'ın yaklaşımları, klasik uluslararası düzenin dışında işleyen yeni bir kurgunun ortaya çıktığını göstermektedir. Bu durum zaman zaman Üçüncü Dünya Savaşı tartışmalarını gündeme getirirse de bu sürecin büyük ölçüde Trump dönemiyle sınırlı kalacağı kanaatindeyim. Türkiye'ye baktığımızda küresel bir güç olamadığımızı, ancak bununla birlikte tam anlamıyla bölgesel bir oyun kurucu konuma da ulaşamadığımızı ve daha çok bölgesel bir aktör olarak konumlandığımızı düşünüyorum. Türkiye-ABD ilişkilerinde geçmişte görülmemiş bazı durumlar ortaya

çıkmıştır. Bununla birlikte devlet politikalarının yalnızca mevcut liderlere göre değil, Trump sonrası dönemi de hesaba katarak şekillendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. BOP projesinin önemli unsurlarından biri Suriye'nin

bölünmesiydi; ancak geline nokta da bunun gerçekleşmediğini görüyoruz. Fırat'ın doğusuna çekilen ve orada etkisiz hâle getirilen bir YPG/PKK yapısı bulunmaktadır. Bu süreç her ne kadar Türkiye'nin lehine gibi görünse de tamamen Türkiye'nin iradesiyle gerçekleştiğini düşünmüyorum. İran'da ise bir rejim değişikliği ihtimalinin gündemde olduğunu değerlendiriyorum. Bu yeni süreçte İran'da ortaya çıkabilecek yönetim üzerinde Türkiye'nin çalışması gerektiğini, hatta bu yönde bazı çalışmaların yürütüldüğünü düşünüyorum. Yeni rejimde İsrail ve ABD güdümünde bir yapının oluşmaması önemlidir. İran'da Türk tandanslı bir yaklaşımın kurulamamış olması bir sorun olarak görülmektedir ve bunun aşılması gerektiğini düşünüyorum.

Ayrıca günümüzde iki kutuplu dünyadan çok kutuplu bir dünya düzenine geçiş yaşandığını düşünüyorum. Türkiye'nin dış politikası incelendiğinde hükümet politikası ile devlet politikasının zaman zaman farklı algılsa da büyük ölçüde uyum içinde yürüdüğünü görüyorum. Küresel güç olma hedefi henüz tam anlamıyla gerçekleşmemiş olsa da Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak nitelendirilebileceğini düşünüyorum. NATO üyesi olan ülkemiz, NATO dışındaki aktörlerle de ilişkilerini geliştirmeye devam etmektedir. 2004 yılında başlatılan BOP kapsamında Suriye'nin üçe bölünmesi hedeflen-

Toplumda giderek büyüyen bazı sosyal sorunlara dikkat çekiyorum. Uyuşturucuya ek olarak alkol ve kumar bağımlılığının da ciddi bir toplumsal problem hâline geldiğini düşünüyorum. Özellikle dijital kumarın çok küçük yaşlardaki çocukları dahi etkilediğini ifade ediyorum

mişti; ancak gelineen noktada bu hedefin gerçekleşmediği ve Türkiye’nin savunduğu yaklaşıma paralel şekilde Suriye’nin üniter yapısının korunmasının daha güçlü bir ihtimal hâline geldiği görülmektedir. ABD ve Rusya ile ilişkiler bugün belirli bir dengede ilerlemektedir; ancak liderler arasındaki kişisel ilişkiler üzerinden kurulan diplomatik ilişkilerin, lider değişimlerinden sonra sorun üretme potansiyeli taşıdığını düşünüyorum.

DR. İLYAS BOZKURT (MODERATÖR):

Uluslararası sistemde Amerika’da NEOCON çizgiden daha ulusalcı bir çizgiye doğru bir dönüşüm yaşandığını ve Çin’in yükselişinin küresel güç dengelerini değiştirdiğini düşünüyorum. Bu gelişmelerin Türkiye’deki sosyal ve siyasal dengeleri de doğrudan etkilediğini ifade ediyorum. Uluslararası sistemdeki makro düzeydeki değişimlerin Türkiye’de mikro düzeyde birçok karşılık bulduğunu düşünüyorum. Büyük güçlerin Türkiye’ye yönelik ilgisinin çoğunlukla sosyal meselelerden ziyade güvenlik boyutunda yoğunlaştığını ve bu nedenle yerli ve millî sanayinin stratejik bir öneme sahip olduğunu değerlendiriyorum.

TUĞGENERAL (E.) DR. HÜSEYİN FAZLA:

Yerden ateşle ilk uçak düşüren millet biziz; aynı zamanda ilk hava saldırısına maruz kalan millet de biziz. Bu durum, tarihsel olarak hava savaşları konusunda önemli bir tecrübeye sahip olduğumuzu göstermektedir. NATO’ya girmemiz eğitim ve askerî kapasite açısından önemli kazanımlar sağlamıştır; ancak bunun beraberinde belirli bir rehabeti de getirdiğini düşünüyorum. NATO müttefikleri olarak görülen ABD’nin Türkiye’ye uyguladığı ambargolar sonrasında “kendi uçağını kendin yap” anlayışı gündeme gelmiş ve bu doğrultuda Türkiye kendi uçağını üretebilecek altyapı ve potansiyele ulaşma yolunda önemli adımlar atmıştır. Türkiye savunma sanayisinde ilerleme sağlamaya çalışırken aynı zamanda teknoloji yeterlilik seviyesini artırmayı hedeflemektedir; ancak bu iki alan arasındaki uyumsuzluk süreci zaman zaman zorlaştırmaktadır. Bugün yaklaşık 400

savaş uçağına ve gelişmiş İHA’lara ihtiyaç duyulduğunu düşünüyorum. Mevcut teknolojik seviyenin henüz yeterli olmadığı da görülmektedir. Yunanistan’ın yaklaşık 220 adet F-35 ile hava gücünü modernize edeceği, İsrail’in ise yaklaşık 350 savaş uçağına sahip olduğu düşünüldüğünde Türkiye’nin nitelik ve nicelik bakımından bir miktar geride kaldığını söylemek mümkündür. Batılı müttefiklerin savunma sanayisindeki ilerlememizi zaman zaman engellemeye çalıştığını düşünüyorum; buna rağmen mevcut yapı bu engelleri aşarak ilerleme çabası içindedir. Bununla birlikte iki durum beni rahatsız etmektedir: savunma sanayisinin medyada olduğundan daha büyük gösterilmesi ve bu alanın siyasi bir araç hâline getirilmesidir. Oysa savunma sanayisinde hatalar yapılmalı, bu hatalardan ders çıkarılmalı ve gelişim bu şekilde sürdürülmelidir.

Batılı müttefiklerin savunma sanayisindeki ilerlememizi zaman zaman engellemeye çalıştığını düşünüyorum; buna rağmen mevcut yapı bu engelleri aşarak ilerleme çabası içindedir. Bununla birlikte iki durum beni rahatsız etmektedir: savunma sanayisinin medyada olduğundan daha büyük gösterilmesi ve bu alanın siyasi bir araç hâline getirilmesidir.

Millî Mücadele döneminde oldukça kısıtlı imkânlarla oluşturulan hava unsurlarımız zaman içerisinde gelişmiştir. Sonraki yıllarda farklı girişimler yapılmış, ancak Marshall Yardımları ile birlikte birçok ülkede olduğu gibi bizde de hem faydalar hem de bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır. Özellikle ABD’ye dayanarak oluşan rehabetin olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum. 1980’li yıllarda yaşanan ambargo süreci, ittifak ilişkileri konusunda önemli bir farkındalık oluşturmuş ve kendi uçağımızı üretme hedefinin yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda yapılan yatırımlar bugün millî savunma sistemlerinde görülen

gelişmelerin temelini oluşturmuştur. Bu gelişmeler aynı zamanda kurumsal hafızanın ve uzun vadeli yatırımların bir sonucudur. Hava kuvvetlerinde planlamalar genellikle gelecek 20 yıl düşünülerek yapılır ve ana planın iki yılda bir güncellenmesi gerekir. Bu noktada millî savunma sistemlerinde yaşanan gelişmeler büyük önem taşımaktadır. KAAN projesi kapsamında millî motor üretme hedefi 2015 yılında ortaya konmuştur. Bu karar alınırken herkes beşinci nesil bir millî motorun geliştirilmesinin en az yirmi yıl süreceğini biliyordu. Bugün gelineen noktada Yunanistan ve İsrail ile karşılaştırıldığında hava kuvvetlerimizin nitelik ve nicelik açısından geride kaldığını söylemek mümkündür. Savunma sanayisi ile siyasetin iç içe geçtiğini de görüyorum. Bu durum bir yönüyle normal kabul edilebilir; çünkü siyaset için burada önemli bir alan bulunmaktadır. Ancak bu durum toplumun savunma

sanayisine bakışını da etkileyebilmektedir.

DR. İLYAS BOZKURT (MODERATÖR):

İran bağlamında Venezuela'da uygulanan modele benzer bir dönüşümün İran'da da yaşanabileceğini ve bunun doğrudan bir rejim değişikliğinden ziyade sistem içi bir dönüşüm şeklinde gerçekleşebileceğini düşünüyorum. Savunma sanayisinde millileşme oranının yüzde 47 seviyesinden yüzde 80'e kadar yükselmiş olmasının önemli bir gelişme olduğunu değerlendiriyorum. Bununla birlikte savunma sistemlerinin etkinliği için eğitilmiş ve inançlı personelin en az teknoloji kadar önemli olduğunu düşünüyorum. Askerî liselerin bu bağlamda hayati bir rol oynadığını, askerlik ruhu ve disiplininin erken yaşta kazanılmasının millî güvenlik açısından önemli olduğunu ifade ediyorum. Ayrıca dijital kumar, alkol ve uyuşturucu bağımlılığının gençliği hedef alan bir "sosyal terör" hâline geldiğini ve bunun PKK'dan dahi daha tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini düşünüyorum.

Türkiye'nin F-35 programından çıkarılmasının önemli bir kayıp olduğunu düşünüyorum. Buna rağmen savunma sanayisinde yerli motor üretimi gibi alanlarda ciddi çabaların sürdürüldüğünü görüyorum. Bu yarışa geç başlanmış olsa da açığın kapatılması yönünde kararlı bir irade bulunduğunu düşünüyorum. İran konusunda büyükelçinin değerlendirmelerine atf yaparak Venezuela benzeri bir dönüşüm modelinin uygulanmasının hedeflenebileceğini ifade ediyorum.

BÜYÜKELÇİ İSKENDER OKYAY:

Savunma sanayisinde bağımsızlık kaybedildiğinde bunun yeniden kazanılmasının oldukça zor olduğunu düşünüyorum. Türkiye açısından bu durum özellikle Rusya'dan

alınan S-400 sistemleri sonrasında uygulanan yaptırımlar dikkate alındığında daha net görülmektedir ve bu süreçte belirli bir hasar oluştuğunu değerlendirmek gerekir. Dışişleri Bakanlığı'nın önümüzdeki süreçte altıncı kez ana bina değişikliğine gidecek olması da dikkat çekicidir. Bu tür değişikliklerin kurumsal hafızayı ciddi şekilde etkilediğini düşünüyorum. Bunun yanında darbe süreçlerinin de bakanlığı önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Ayrıca FETÖ yapılanmasının kurum içerisinde temizlenmesi süreci de kurumsal yapı üzerinde önemli etkiler oluşturmıştır. İran konusunda ise yakın gelecekte sıcak bir çatışma ihtimali görmediğimi ifade etmek isterim. İran'a yönelik ne kadar askerî güç yığılması olursa olsun, ABD'nin İran'da yaşayacağı herhangi bir sıkıntının kendi dış politikasını ciddi şekilde etkileyeceğini düşünüyorum. Bu nedenle ABD'nin böyle bir riski göze almayacağını değerlendiriyorum. Bununla birlikte İran'ın mevcut sistemle uzun süre devam edemeyeceği de açıktır. Bu sistemin çağın gerçekliklerine cevap veremediğini düşünüyorum. İran'da yaşanacak değişimlerin farklı etkenlerden kaynaklansa bile zaman içerisinde ve büyük ölçüde içeriden gelişen bir süreçle gerçekleşeceğini değerlendiriyorum.

Dünyada bugün bir ters yüz oluşumundan söz edilebilir. Otokratik ülkelerde kurumsal yapıların daha güçlü olduğu, buna karşılık demokratik ülkelerde kurumsallığın zayıfladığı bir tablo görülmektedir. Atatürk'ün dış politika anlayışında Rusya ile ilişkilerin bozulmaması, Arap ülkelerinin iç işlerine müdahale edilmemesi ve uluslararası anlaşmalara dâhil olunması gibi temel prensipler bulunmaktadır. Ancak zaman içerisinde ABD'ye bağımlı bir politika yaklaşımının bürokrasi ve ekonomi üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu düşünüyorum. Dışişleri Bakanlığı'nın ana binasının altı kez değiştirilmiş olması da kurumsal hafızayı olumsuz etkileyen bir durumdur. Binaların da bir ruhu olduğunu ve bu ruhun her değişiklikte kaybolduğunu düşünüyorum. Dış politikamızın da bu durumla benzer şekilde süreklilik sorunu yaşadığını

Büyükkelçi İskender OKYAY

Nesibe AYDIN

söylemek mümkündür. Darbe süreçleri dış politikayı olumsuz etkilemiş, FETÖ yapılanması kurum içinde kadrolaşarak kurumsal yapıyı zayıflatmıştır. Bunun sonucunda liyakatsizliğin yaygınlaştığını ve birçok sorunun temel nedenlerinden biri hâline geldiğini düşünüyorum. İran meselesine gelince, burada yakın vadede bir savaş ihtimali görmüyorum. İran'ın kendi potansiyelini de tam olarak kestiremediğini düşünüyorum.

Bununla birlikte mevcut rejimin uzun vadede sürdürülebilir olmadığı açıktır. Bu nedenle İran'daki dönüşümün ani bir kırılmadan ziyade zamana yayılan bir süreç içinde gerçekleşeceğini değerlendiriyorum.

DR. İLYAS BOZKURT (MODERATÖR):

İskender Okyay'ın değerlendirmelerini yorumlarken özellikle kurumsal hafıza meselesine dikkat çekiyorum. Kurumların mekânsal sürekliliğinin dahi kurumsal hafıza açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle Dışişleri Bakanlığı gibi kurumlarda görevlerin kurum içinden yetişmiş ve kurumsal kültürü bilen kişiler arasından seçilmesinin büyük önem taşıdığını ifade ediyorum. Bununla birlikte İran konusunda farklı düşündüğümü ve değişimin dış etkenlerle daha hızlı gerçekleşebileceğini değerlendiriyorum.

İran üzerine yaptığım başka bir değerlendirmede ülkede

rejim değişikliğinin hızlı biçimde gerçekleşebileceğini ve Amerika'nın bu yönde hazırlık içinde olabileceğini düşünüyorum.

Bu değerlendirmeden sonra eğitim konusuna değinelim istiyorum; Türkiye'de eğitimin yapısal bir sorun hâline geldiğini düşünüyorum. Zamanında Millî Eğitim Bakanlığı'na oldukça kapsamlı bir reform önerisi sunulduğunu

ancak bunun dikkate alınmadığını ifade ediyorum. Oysa eğitimde reform sürecinin son derece kritik olduğunu düşünüyorum.

NESİBE AYDIN³:

Eğitimde eşitlik sağlanmaya çalışılırken sistemin alt üst edildiğini, üst seviyedeki eğitim kalitesinin ise aşağıya çekildiğini düşünüyorum. Ankara'daki önemli liselerde okuyan öğrencilerin dahi destek eğitimi almadan başarılı olamadığını gözlemliyorum. Her müfredat değişikliğinin sistemi daha da geriye götürdüğünü düşünüyorum. Müfredatın yapısına hâkim olmayan öğretmenler ve yetkililer eski müfredatı yasaklı olduğu için uygulayamamakta, yeni müfredata ise yeterince hâkim olunamadığı için yeni modeli hayata geçirememektedir. Bu nedenle sistem sağlıklı şekilde işlememektedir. Mevcut ekonomik şartlar nedeniyle özel okullar da masrafları kısmak zorunda kalmakta ve bu durum eğitim kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Yeni müfredatın sınav sürecin-

Kurumların mekânsal sürekliliğinin dahi kurumsal hafıza açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle Dışişleri Bakanlığı gibi kurumlarda görevlerin kurum içinden yetişmiş ve kurumsal kültürü bilen kişiler arasından seçilmesinin büyük önem taşıdığını ifade ediyorum.

³ Nesibe Aydın Eğitim Kurumları ve Aydın Yayınları Yönetim Kurulu Başkanı

de öğrenciler açısından olumsuz sonuçlar doğuracağını öngörüyorum. Ekonomik imkânsızlıklar da bu süreci daha da içinden çıkılmaz hâle getirmektedir. Ankara’daki önemli eğitim kurumlarından biri olan Yıldızlar Kampüsü tam kontenjanla eğitim vermesine rağmen zarar etmektedir ve bu açık yayın gelirleriyle kapatılmaktadır. Millete hizmet etme amacıyla yürütülen bu çabanın, eğitim ve ekonomi alanındaki yapısal sorunlar nedeniyle oldukça zorlaştığını düşünüyorum.

Ayrıca eğitimde sürekli bakan değişmesiyle birlikte müfredatın da sürekli değiştiğini görüyorum. Her bakan değişikliğinde yeni bir müfredat uygulanmaya başlanmakta; ancak yapılan değişikliğin sonuçları görülmeden yeniden bir değişikliğe gidilmektedir. Bu nedenle sistemin başarısı ölçülemeden yapılan yeni düzenlemeler ciddi zararlar doğurmaktadır. Geçmişte özel-

likle dil eğitimi alanında kaliteli devlet okullarında yetişen öğrenciler, köklü özel okullarda okuyan öğrencilerin bile ulaşamadığı başarılar elde edebiliyordu. Günümüzde ise sınavla girilen ve başarılı öğrencilerin bulunduğu devlet liselerinde okuyan öğrenciler bile bir veya iki yıl içerisinde özel okullardaki akranlarının gerisinde kalabilmektedir. Her müfredat değişikliğinin eğitim sistemini yaklaşık on yıl geriye götürdüğünü düşünüyorum. Sık sık yapılan değişiklikler nedeniyle öğretmenler yeni müfredata tam anlamıyla hâkim olamamakta, eski müfredatı da uygulamadıkları için öğrenciler mağdur olmaktadır. Özel okullar her ne kadar kamuoyunda yüksek ücretleriyle gündeme gelse de birçok özel okul öğrenci bulamadığı için kapanmakta ya da maliyetler nedeniyle eğitim kalitesini düşürmek zorunda kalmaktadır. Önümüzdeki yıl yapılacak sınavın yeni müfredata göre ilk kez uygulanacak olması nedeniyle öğretmenlerin dahi henüz bu müfredata tam anlamıyla hâkim olamaması, öğrenciler açısından ciddi sorunlar doğurabilir. Bu nedenle ülke genelinde önceki yıllara kıyasla daha yüksek bir başarısızlık oranı ortaya çıkacağını düşünüyorum. Önümüzdeki dönemde Türkiye’nin uzun yıllar uygulanabilecek, sık sık değişmeyecek ve kaliteli bir müfredata ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

Öğrencilerin büyük ölçüde sınav başarısı odaklı çalışıldığını görüyorum. Buna karşılık öğrencilerin dil ve edebiyat alanlarında ciddi şekilde geride kaldığını gözlemliyorum. Türkistan’daki cumhuriyetlerde şiir ve edebiyatın ön planda olduğu bir eğitim müfredatı uygulanırken Türkiye’de bu alanların eğitim kültürü içerisinde geri planda kaldığını düşünüyorum.

ESSUM ASLAN⁴:

Öğrencilere geleceğe dair sorular yönelttiğimde influencer olmak ya da futbolcu olmak gibi kolay para kazanılan mesleklerin öne çıktığını görüyorum. Uzun süreli eğitimlere rağmen meslek sahibi olmanın ve ilerlemenin zor olduğu düşüncesi gençler arasında yaygınlaşmış durumdadır. Bu nedenle gençlerin hedef yoksunluğunun yalnızca bireysel bir mesele değil, aynı zamanda millî beka açısından da önemli bir sorun olduğunu düşünüyorum. Bu duruma özellikle eğitimcilerin dikkatle eğilmesi gerektiğine inanıyorum.

Son 23 yıl içinde ortalama iki yılda bir Millî Eğitim Bakanı değişmiştir. Her bakan değişikliğiyle birlikte müfredat da değişmektedir; ancak bu müfredatların ba-

şarıya ulaşması mümkün görünmemektedir. Çünkü bu süre içinde öğretmenler yeni müfredatı ancak öğrenememektedir; öğrencilerin ise bu değişimleri sağlıklı şekilde öğrenmesi mümkün olmamaktadır. Eğitim ile siyasetin iç içe geçmesi sonucunda devlet okullarının eski kalitesini kaybettiğini düşünüyorum. Hem sistemdeki sürekli değişim hem de öğretmen atamalarında siyasetin etkili olması özellikle devlet okullarındaki eğitim kalitesini olumsuz etkilemiştir. Bu soruna çözüm olarak eğitim sistemi için anayasa kadar güçlü, uzun süre değişmeyecek ve yaklaşık 20 yıllık bir vizyon planına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Bugün birçok öğrenci iyi bir eğitim alarak meslek sahibi olmanın ve iyi bir

hayat kurmanın mümkün olmadığı düşüncesiyle okuldan uzaklaşmakta ve kolay yoldan para kazanabileceğini düşündüğü mesleklere yönelmektedir. Genç jenerasyonun yaşadığı bu hedefsizlik durumu artık millî güvenlik boyutuna ulaşan bir sorun hâline gelmiştir. Azalan nüfus artış hızından daha büyük bir tehlikenin bu hedefsizlik olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle erken çocukluk gelişim merkezlerinin Millî Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında koordinasyon içinde düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizde hemen

4 Albila A.Ş Yönetim Kurulu Üyesi

Essum ASLAN

Erkan ÇİFTÇİ

Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL

herkes eğitimin en önemli sorun olduğunu kabul etmektedir. Uzun yıllardır eğitim alanında çok sayıda iyi sistem önerisi duydum; ancak güçlü uygulamalar göremedim. Bu noktada TESAM gibi düşünce kuruluşlarının yapacağı çalışmaların doğru bir eğitim sistemi kurulması ve bu sistemin doğru şekilde uygulanması açısından önemli katkılar sağlayacağını düşünüyorum.

ERKAN ÇİFTÇİ⁵:

Eğitim sisteminde yaşanan sürekli değişikliklerin öğrencilerin sisteme ve devlete olan güvenini azalttığını düşünüyorum. Devlet Planlama Teşkilatının kaldırılmasına paralel olarak eğitim sistemi planlamasında ciddi bir plansızlık ortaya çıkmıştır. Öğrenci sayısındaki artış da eğitimin kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir. Günümüzde yaklaşık üç milyon öğrenci üniversite sınavına girmekte ve bu öğrencilerin büyük bir kısmı ilk elli bin sıralamasını hedeflemektedir. Bu yığılmanın azaltılması için liselere geçiş sürecinde meslek liselerinin kurulması ve öğrencilerin bu okullara yönlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca bu meslek liselerinin sanayi ile ilişkilendirilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Yeni müfredatlar ve kurumsal değişiklikler gençlerin devlete olan güvenini zayıflatmaktadır. Sınav sisteminde yapılan değişiklikler sonucunda üniversite kapısında oluşan üç milyonluk yığılmanın yakın zamanda yarıya düşürülmesi gerektiğini düşünüyorum. Bugün bir milyon atanamayan öğretmen bulunmasına rağmen öğretmen fazlalığından söz edilmektedir. Bu durum eğitim sistemindeki istihdam dengesizliğini göstermektedir. Sınav sistemi odaklı başlayan bu sorunlu süreç, zamanla daha geniş yapısal sorunlar üretmekte ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

⁵ Bilgi Eğitim Kurumları Yönetim Kurulu Başkanı

⁶ TESAM Yüksek İstişare Heyeti Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

PROF. DR. HÜLYA KASAPOĞLU ÇENGEL⁶:

Türkçe eğitiminde özellikle lise çağında test usulü sınavlara yönelmesi nedeniyle edebiyat eğitiminin geri plana itildiğini düşünüyorum. Türkistan coğrafyasındaki ülkelerle karşılaştığımda orada bunun tam tersi bir durumun söz konusu olduğunu görüyorum. Başta şiir olmak üzere Türkçe eğitiminde edebiyatın olması gerektiği kadar önemsenmediğini düşünüyorum. Bunun öğrencilerin zihin dünyasını doğrudan etkileyen ciddi sonuçlar doğurduğunu değerlendiriyorum. Bir insanın kendi dilinin edebiyatını ne kadar iyi bilirse o dili de o kadar iyi ve kaliteli konuşacağını düşünüyorum. Aynı durumun yabancı dil eğitimi için de geçerli olduğuna inanıyorum.

Öğrencilerin büyük ölçüde sınav başarısı odaklı çalıştırıldığını görüyorum. Buna karşılık öğrencilerin dil ve edebiyat alanlarında ciddi şekilde geride kaldığını gözlemliyorum. Türkistan'daki cumhuriyetlerde şiir ve edebiyatın ön planda olduğu bir eğitim müfredatı uygulanırken Türkiye'de bu alanların eğitim kültürü içerisinde geri planda kaldığını düşünüyorum. Ayrıca müzik ve beden eğitimi derslerinin de matematik gibi sınav sonucunu doğrudan etkileyen derslere kıyasla ikinci planda konumlandırıldığını görüyorum. Bu durumun öğrencilerin kültürel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkilediğini değerlendiriyorum.

DR. İLYAS BOZKURT (MODERATÖR):

Eğitim sistemine ilişkin değerlendirmelerimde Türkiye'nin uzun yıllar uygulanabilecek ve sık değiştirilmeyecek bir müfredata ihtiyaç duyduğunu düşünüyorum. Eğitimde yaşanan sürekli değişimin temel nedenlerinden birinin Millî Eğitim Bakanlığı kanunundaki boşluklar olduğunu ifade ediyorum. Ayrıca gençlerin ideal sahibi olmalarının son derece önemli olduğunu düşünüyorum. İdeal sahibi

olmayan çocukları durgun suya, ideallerinin peşinden giden çocukları ise akarsuya benzetiyorum.

Askerlik mesleğinin son yıllarda ciddi şekilde yara aldığı- nı düşünüyorum. Özellikle darbe süreçleri ve Ergenekon davaları gibi gelişmelerin askerî kurumsallığı zayıflattığı- nı değerlendiriyorum. Bu durumun ciddi sonuçlar doğur- duğunu ve askerlik mesleğinin yeniden güçlendirilmesi için radikal tedbirler alınması gerektiğini ifade ediyorum. Aynı bağlamda Türkiye’de eğitim sistemini bozan temel yaklaşımın sınav merkezli yapı olduğunu düşünüyorum.

BÜYÜKELÇİ (E.) HULUSİ KILIÇ:

Günümüzde Türk Devletleri li- derlerinin Rusya’dan çekinmeden görüşlerini daha özgür bir biçimde dile getirebildiğini düşünüyö- rum. Bunun güncel uluslararası konjonktürün ortaya çıkardığı önemli bir gelişme olduğunu de- ğerlendiriyorum. Aynı zamanda görevlerin iki şekilde elde edildi- ğini düşünüyorum: hak edilerek kazanılan görevler ve hediye edilen görevler. Hediye edilen görevlerin ise çoğu zaman olumsuz sonuçlar doğurduğunu ve bu görevlere gelen kişilerin kurumsal anlamda yeterli katkıyı sağlayamadığını gözlemli- yorum.

Bugün Birleşmiş Milletler’in işlevi- ni büyük ölçüde kaybettiğini düşü- nüyorum. ABD’nin NATO’dan geri çekilme eğilimi NATO ve Avrupa Birliği içinde ciddi bir boşluk oluş- turmuştur. AGİT gibi uluslararası kurumların işlevsizliğini Karabağ örneğinde açık şekilde gördük.

Buna karşılık Türk devletleri liderlerinin artık görüşlerini daha özgür bir şekilde dile getirebildiklerini ve bunun gelecek açısından önemli bir potansiyel oluşturduğunu düşünüyorum. Bununla birlikte görevlerin hak edilerek kazanılması gerektiğini, hediye edilen görevlerin ise çoğu zaman faydasız sonuçlar doğur- duğunu gözlemliyorum.

BÜYÜKELÇİ ERGİN SONER:

Mevcut hesaplamalara göre 2038 yılının Çin’in Ameri- ka’yı birçok alanda geçeceği ilk yıl olabileceği öngörül- mektedir; ancak Çin’in bu tarihi daha erkene çekebile-

ceğini düşünüyorum. Amerika’yı yeniden keşfetmeye gerek olmadığını düşünüyorum. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu ilkeleri ve millî hedefleri aslında açık biçimde belirlenmiştir; ancak zaman içinde bu hedeflerin bulanık- laştığını görüyorum. Bu nedenle millî hedeflerin yeniden tanımlanması ve toplumun her kesiminin uzlaşısıyla eği- timden askeri alana kadar hayatın bütün alanlarında ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Uzmanlığa ve liyakate verilen değerin artırılması gerektiğine inanıyorum. “Her işi yaparım” anlayışının kurumsal yapıyı zayıflattığını düşünüyorum. Özellikle eğitim ve öğretmenlik meslekle- rinin yeniden itibar kazanması gerektiğini düşünüyorum. Ekonominin kapsayıcı bir alan olduğunu ve ulusal refahın en büyük güç olduğunu değerlendiriyorum. Bu refah kay- bedildiğinde diğer alanlarda da ciddi zaafiyetlerin ortaya

çıktığını düşünüyorum. Akade- misyenler, doktorlar ve öğret- menler başta olmak üzere tüm uzmanlık alanlarının yeniden itibar kazanması ve millî hedef- ler doğrultusunda konumlan- dırılması gerektiğini düşünüyö- rum. Yükseköğretimde nicelik artarken kalite düşüşü yaşandığı- nı görüyorum ve bu durumun hızlı bir şekilde denetlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Mes- leki eğitimin de bu çerçevede büyük önem taşıdığını düşünü- yorum. Kurumsal diplomasinin sürdürülmesi gerektiğine ina- nıyorum. Dış politikanın ana ilkeler çerçevesinde belirlen- mesi, siyasi otoriteye sunulması ve gerçek uzmanlar tarafından hazırlanmış senaryolar doğ- rultusunda uygulanması ge- rektiğini düşünüyorum. Dünya genelinde kurallara dayalı dış politikaya yeniden dönüşmesi gerektiğini değerlendiriyorum.

Aynı şekilde ülke içinde hukukun üstünlüğünün yeniden tesis edilmesinin sermaye girişi ve ekonomik istikrar açı- sından büyük önem taşıdığını düşünüyorum.

Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti’nin ve milletimizin son bin yıllık tarihinde belki de ilk kez aynı anda birden fazla asimetrik tehditle karşı karşıya olduğunu düşünüyorum. Zamanın ruhunun da bu doğrultuda değiştiğini de ğer- lendiriyorum. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren belirlenen millî hedeflerin oldukça sağlam şekilde tespit edildiğini düşünüyorum; ancak bu hedeflerin toplumsal uzlaş temelinde yeniden güncellenmesi gerektiğine inanı- yorum. Bugün herkesin her işi yapabileceğini iddia ettiği, uzmanlığın ve eğitimin geri planda kaldığı bir düzen

Günümüzde uluslararası sistemde hukukun üstün- lüğünün zayıfladığı bir dönemin yaşandığını ve bunun bazı yönleriyle 19. yüzyıldaki güç dengelerine benzer bir ortam oluştu- ruğunu değerlendiriyö- rum. Bu çerçevede askerî yapı, sağlık sistemi ve eğitim gibi birçok alanda kapsamlı düzenlemelerin yapılması gerektiğini dü- şünüyorum.

Büyükelçi (E.) Hulusi KILIÇ

Prof. Dr. Hasan KÖNİ

Büyükelçi Ergin SONER

oluşturduğunu düşünüyorum. Bu anlayıştan vazgeçmemiz ve uzmanlığa yeniden gereken değeri vermemiz gerektiğini düşünüyorum. Buna paralel olarak eğitimin ve öğretmenlerin itibarının artırılması gerektiğini değerlendiriyorum. Yükseköğretim alanında olması gereken niteliğin oldukça gerisinde kalan birçok kurum bulunduğunu görüyorum. Bu nedenle yükseköğretim kurumlarının niteliklerini artıracak şekilde yeniden yapılandırılması, gerekirse maddi desteklerin artırılması ve uzun vadede kurum sayısının makul seviyelere çekilmesi gerektiğini düşünüyorum. Uluslararası ilişkilerde dış politikanın profesyonel senaryolar doğrultusunda ve dışişleri alanında uzman kişiler tarafından şekillendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kurumsal diplomasiye daha fazla önem verilmesi gerektiğine inanıyorum. Liderler diplomasisinin ise daha sınırlı bir alanda tutulmasının daha sağlıklı olacağını değerlendiriyorum. Son olarak ülkemizde hukukun üstünlüğünün tesis edilmesinin temel bir gereklilik olduğunu düşünüyorum.

PROF. DR. HASAN KÖNİ⁷:

Devlet yönetiminde dengenin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Bir alana kaydırılan ödeneğin başka bir alanda açık oluşturabileceğini ve bu nedenle kamu kaynaklarının dengeli biçimde dağıtılması gerektiğini değerlendiriyorum. Mevcut sistemde birçok dengesizlik

Savunma sanayisine yapılan yatırımların önemli olduğunu kabul etmekle birlikte bu süreçte diğer alanların ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Günümüzde uluslararası sistemde hukukun üstünlüğünün zayıfladığı bir dönemin yaşandığını ve bunun bazı yönleriyle 19. yüzyıldaki güç dengelerine benzer bir ortam oluşturduğunu değerlendiriyorum.

bulunduğunu gözlemliyorum. Sosyal bilimler fakültelerinin sayısı artmasına rağmen gençlerin bu alanlara olan ilgisinin giderek azaldığını görüyorum. Eğitim son derece önemli olmakla birlikte akademisyenlerin sahip olduğu imkânlarla niteliksiz iş kollarında çalışanların maddi koşullarının neredeyse aynı seviyeye gelmesinin ciddi bir dengesizlik yarattığını düşünüyorum.

Savunma sanayisine yapılan yatırımların önemli olduğunu kabul etmekle birlikte bu süreçte diğer alanların ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Günümüzde uluslararası sistemde hukukun üstünlüğünün zayıfladığı bir dönemin yaşandığını ve bunun bazı yönleriyle 19. yüzyıldaki güç dengelerine benzer bir ortam oluşturduğunu değerlendiriyorum. Bu çerçevede askerî yapı, sağlık sistemi ve eğitim gibi birçok alanda kapsamlı düzenlemelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum.

DR. İLYAS BOZKURT (MODERATÖR):

Son olarak Türkiye'nin tek başına 80 milyonluk nüfusuyla küre-

sel bir aktör olmasının zor olduğunu düşünüyorum; ancak Türk dünyasının oluşturduğu geniş jeopolitik ve kültürel alanın önemli bir potansiyel sunduğunu değerlendiriyorum. Türk milliyetçiliği söylemlerinin bu bağlamda destekleyici bir rol oynadığını düşünüyorum. Ayrıca İbn Haldun'un devletlerin çöküş nedenleri arasında ilk sıralarda liyakatsizliği saydığını hatırlatarak devlet yönetiminde liyakatin korunmasının hayati önem taşıdığını ifade ediyorum.

⁷ TESAM Yüksek İstişare Heyeti Başkanı, İstanbul Kültür Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Sonuç Bildirgesi

1. SİYASAL SİSTEM, DEVLET YÖNETİMİ VE KURUMSAL YAPI

Toplantı değerlendirmelerinde siyasal sistem ve devlet yönetimi bağlamında en dikkat çeken meselelerden biri, karar alma süreçlerinde gerçeklikten kopma ve kurumsal zayıflama riskidir. Bu durum, toplantıda “katarakt ve Alzheimer” metaforlarıyla ifade edildiği gibi hem gerçekleri tam görememe hem de geçmiş tecrübelerden yeterince ders çıkaramama sorunlarını içermektedir. Tartışmalarda hukukun siyasallaşması, kayıt dışılık, liyakat eksikliği ve siyasal söylem ile uygulama arasındaki tutarsızlıkların devlet yapısının sürdürülebilirliğini zedeleyebileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda güçlü kurumsal yapıların, hukukun üstünlüğünün ve liyakat temelli yönetim anlayışının devletin devamlılığı açısından temel unsurlar olduğu ifade edilmiştir.

Yapısal Sorun Tespitleri:

- Siyasetçilerin ve karar vericilerin gerçekleri tam olarak görememesi (katarakt metaforu) nedeniyle sorunların eksik veya hatalı değerlendirildiği görülmektedir.
- Toplumun geçmiş tecrübeleri yeterince hatırlamadığı ve bu nedenle geçmişten gerekli derslerin çıkarılamadığı anlaşılmaktadır (Alzheimer metaforu).
- Olayların siyah-beyaz biçiminde değerlendirilmesinin toplumsal kutuplaşmayı artırdığı görülmektedir.
- Toplumsal ve siyasal tartışmaların bilgi ve belge temelli değil, çoğu zaman din veya slogan merkezli yürütüldüğü anlaşılmaktadır.
- Tarihin ideolojik yaklaşımlarla değerlendirildiği ve bu nedenle tarihsel tecrübelerden yeterince yararlanılamadığı görülmektedir.
- Darbeler sonrasında sistemin yeniden kurulmasının kurumsal gelişimi kesintiye uğrattığı anlaşılmaktadır.
- Siyasette söylem ile davranış arasında tutarsızlık bulunduğu ve bunun toplumsal güveni zedelediği görülmektedir.

- Toplumdaki ahlaki ve yapısal sorunların siyasal alana yansıdığı ve siyasetin bu durumdan olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır.
- Devletin bakış perspektifinde gerçekleri değerlendirme konusunda bir bulanıklık bulunduğu görülmektedir.
- Hukukun siyasallaşmasının devlet düzeni açısından ciddi bir sorun teşkil ettiği anlaşılmaktadır.
- Hukuk, ekonomi ve kamu düzeni alanlarında kayıt dışılık olgusunun yaygınlaştığı görülmektedir.
- Hükümet düzeyinde ortaya çıkan bazı sorunların zaman içinde devlet sorunu niteliği kazandığı anlaşılmaktadır (terör ve eğitim gibi alanlarda).
- Siyasette “yalan söylemenin mümkün olduğu” anlayışının toplumsal değerleri ve siyasal kültürü olumsuz etkilediği görülmektedir.
- Görevlerin hak edilmeden “hediye” olarak verilmesinin kurumsal verimsizlik ve işlev kaybına yol açtığı anlaşılmaktadır.
- Liyakatsizliğin devletlerin zayıflamasına ve hatta çöküşüne yol açabilecek temel yapısal sorunlardan biri olduğu değerlendirilmektedir.
- Birçok alanda uzmanlığın ve eğitimin geri planında kaldığı, “herkesin her işi yapabileceği” anlayışının yaygınlaştığı görülmektedir.
- Ülkede hukukun üstünlüğünün yeterince tesis edilemediği anlaşılmaktadır.
- Devlet yönetiminde kaynak dağılımında önemli dengesizliklerin bulunduğu görülmektedir.

Çözüm Önerileri:

- Sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla sivil toplum kuruluşlarının ve düşünce kuruluşlarının çalışmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Toplumsal ve siyasal sorunların değerlendirilmesinde öz eleştirel bir yaklaşım benimsenmeli ve “nerede hata yaptık?” sorusu sistematik biçimde sorulmalıdır.

- Bilim insanlarının ve aydınların değerlendirme-lerine karar alma süreçlerinde daha fazla önem verilmelidir.
- Toplumsal ve siyasal tartışmalar bilgi ve belge temelli bir zeminde yürütülmelidir.
- Tarihsel tecrübelerden ders çıkarılarak güncel politika ve stratejilere yön verilmelidir.
- Devlet yönetiminde güçlü kurallar ve güçlü kurumsal yapıların esas alınması sağlanmalıdır.
- Ülkenin güç kapasitesi doğru şekilde tespit edilmeli ve stratejik politikalar bu kapasiteye uygun biçimde geliştirilmelidir.
- Hukukun siyasetten bağımsız biçimde işletilmesi sağlanmalı ve hukuk, ekonomi ile kamu yönetiminde kayıt dışılıkla etkin biçimde mücadele edilmelidir.
- Devlet sorunları ile hükümet sorunları ayrıştırılarak ele alınmalı ve hükümet düzeyinde ortaya çıkan sorunların devlet sorununa dönüşmeden çözülmesi sağlanmalıdır.
- Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren belirlenen millî hedefler toplumsal ve ulusal uzlaş çerçevesinde yeniden tanımlanmalı ve güncellenmelidir.
- Uzmanlığa ve liyakate verilen değer artırılmalıdır.
- Ülkede hukukun üstünlüğü ilkesi tam anlamıyla tesis edilmelidir.
- Akademisyenler, doktorlar ve öğretmenler başta olmak üzere uzmanlık mesleklerinin toplumsal itibarı yeniden güçlendirilmelidir.
- Askeriye, sağlık ve eğitim gibi temel alanlarda gerekli kurumsal ve yapısal düzenlemeler yapılmalıdır.

2. ULUSLARARASI SİSTEM VE DIŞ POLİTİKA

Uluslararası sistemin tek kutuplu yapıdan çok kutuplu bir yapıya dönüşmekte olduğu ve bu dönüşümün Türkiye’nin dış politika seçeneklerini doğrudan etkilediği değerlendirilmiştir. Çin’in yükselişi, ABD’de yaşanan ideolojik dönüşümler ve küresel güç dengelerindeki değişimlerin Türkiye’nin güvenlik ve strateji alanındaki tercihlerini yeniden şekillendirdiği belirtilmiştir. Türkiye’nin henüz küresel bir güç olamamakla birlikte bölgesel bir aktör olarak konumlandığı, ancak bu rolün daha etkin bir strateji ve kurumsal diplomasi ile güçlendirilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca dış politikanın liderler arası ilişkilerden ziyade kurumsal ve uzun vadeli stratejiler temelinde yürütülmesinin önemine dikkat çekilmiştir.

Yapısal Sorun Tespitleri:

- Orta büyüklükteki ülkelerin güç sınırlarını doğru tespit edememesi durumunda ağır sonuçlarla kar-

şılaşma riskinin ortaya çıktığı görülmektedir.

- Küresel güç dengelerinde yaşanan değişimlerin (ABD’de ideolojik yön değişimi ve Çin’in yükselişi) Türkiye’deki sosyal ve siyasal dengeleri doğrudan etkilediği anlaşılmaktadır.
- Büyük güçlerin Türkiye ile ilişkilerinde sosyal meselelerden ziyade güvenlik eksenli bir yaklaşım benimsediği görülmektedir.
- Uluslararası sistemin tek kutuplu yapıdan çok kutuplu bir yapıya dönüşmesiyle birlikte küresel belirsizliklerin arttığı anlaşılmaktadır.
- Küresel sistemde yaşanan dönüşümlerin klasik uluslararası düzenin dışında yeni bir yapının ortaya çıkmasına yol açtığı görülmektedir.
- Türkiye’nin küresel ölçekte bir güç konumuna ulaşmadığı ve bölgesel ölçekte oyun kurucu bir aktör hâline gelemediği değerlendirilmektedir.
- Türkiye-ABD ilişkilerinde daha önce görülmemiş bazı sorunlu durumların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.
- Türkiye’nin dış ilişkilerinde liderlerin kişisel ilişkilerine bağlı gelişen diplomatik süreçlerin, lider değişimleri sonrasında sorun üretme potansiyeli taşıdığı görülmektedir.
- İran’da oluşabilecek yeni siyasi düzende Türkiye’nin etkisinin sınırlı kalma riski bulunduğu ve Türk tandanslı bir yaklaşımın yeterince kurumsallaşmadığı anlaşılmaktadır.
- Uluslararası kurumların işlevselliğini önemli ölçüde yitirdiği görülmektedir (BM’nin etkinliğinin azalması, NATO ve AB’de oluşan boşluklar ve AGİT’in etkisizliği).
- Dış politikada kurumsal süreklilik eksikliği bulunduğu anlaşılmaktadır.
- ABD’ye bağımlı politika yaklaşımının bürokrasi ve ekonomi üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu görülmektedir.

Çözüm Önerileri:

- Türkiye’nin devlet politikaları yalnızca mevcut liderlere göre değil, liderler sonrası dönemleri de dikkate alacak şekilde uzun vadeli bir perspektifle şekillendirilmelidir.
- İran’da ortaya çıkabilecek yeni siyasi düzende Türkiye’nin etkili olabilmesi için bu süreçle yönelik stratejik çalışmalar yürütülmelidir.
- Dış politikada kurumsal diplomasi güçlendirilmeli ve politika uygulamaları uzmanlar tarafından hazırlanan senaryo ve analizlere dayandırılmalıdır.
- Liderler diplomasisinin kapsamı sınırlandırılarak kurumsal diplomasiye daha fazla ağırlık verilme-lidir.

3. SAVUNMA, GÜVENLİK VE ASKERİ YAPI

Savunma ve güvenlik alanında yapılan değerlendirmelerde Türkiye’nin savunma sanayisinde önemli bir millileşme süreci yaşadığı, ancak bu sürecin sürdürülebilirliği açısından bazı yapısal risklerin bulunduğu ifade edilmiştir. Özellikle askerî personelin niteliği, askerî liselerin kapatılması, askerlik süresinin kısalığı ve teknolojik kapasite ile insan kaynağı arasındaki uyumsuzluk gibi meseleler dikkat çekmiştir. Bunun yanında Yunanistan ve İsrail gibi bölgesel aktörlerin hava kuvvetleri kapasitesindeki gelişmelerinin Türkiye açısından stratejik bir rekabet alanı oluşturduğu belirtilmiştir. Toplantıda ayrıca “sosyal terör” kavramı çerçevesinde toplumsal sorunların güvenlik alanına doğrudan etkileri vurgulanmış ve güvenliğin yalnızca askerî değil toplumsal boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Yapısal Sorun Tespitleri:

- Savunma kapasitesinin sürdürülebilirliği açısından “sosyal terör” olarak ifade edilen toplumsal sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.
- 2016 yılı sonrasında askerî liselerin kapatılmasıyla birlikte askerî mesleğin erken yaşta kurumsal formasyon kazanabileceği eğitim yapısının ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.
- Askerlik süresinin altı ay ile sınırlı olmasının, modern ve yüksek maliyetli askerî teçhizatın yeterli eğitim almamış personel tarafından kullanılma riskini artırdığı görülmektedir.
- Askerî liselerin kapatılması nedeniyle askerlik ruhu ve disiplininin erken yaşta kazandırılmasına yönelik kurumsal mekanizmaların zayıfladığı anlaşılmaktadır.
- Silahlı terörün yerini, gençliğin kökten yozlaşmasına dayanan ve “sosyal terör” olarak tanımlanan yeni bir tehdit biçiminin aldığı değerlendirilmektedir.
- Sosyal terörün, silahlı teröre kıyasla daha düşük maliyetle ve daha derin toplumsal etkiler yaratarak ülkenin geleceğini tehdit ettiği görülmektedir.
- NATO üyeliğinin sağladığı avantajlara rağmen ABD’ye aşırı bağımlı güvenlik yaklaşımının zamanla kurumsal bir rehavete yol açtığı anlaşılmaktadır.
- Savunma sanayii ile teknoloji yeterlilik seviyesi arasındaki uyumsuzluğun savunma alanındaki ilerlemeyi zorlaştırdığı görülmektedir.
- Türkiye’nin hava kuvvetleri kapasitesinin nitelik ve nicelik açısından Yunanistan ve İsrail gibi bölgesel aktörlerin gerisinde kalma riski taşıdığı değerlendirilmektedir.
- Batılı müttefiklerin Türkiye’nin savunma sanayii alanındaki ilerlemesini sınırlamaya yönelik tutum sergiledikleri görülmektedir.
- Savunma sanayisinin bazı durumlarda medyada

olduğundan daha büyük gösterildiği anlaşılmaktadır.

- Savunma sanayisinin siyasal bir araç hâline getirilmesinin toplumun bu alana yönelik algısını olumsuz etkilediği görülmektedir.
- Savunma sanayisinde bağımsızlığın kaybedilmesi durumunda bu bağımsızlığın yeniden kazanılmasının oldukça zor olduğu değerlendirilmektedir.
- Rusya’dan alınan S-400 hava savunma sistemi sonrasında uygulanan yaptırımların Türkiye’nin savunma kapasitesi üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu görülmektedir.
- Savunma sanayisine yapılan yatırımların bazı alanlarda diğer stratejik sektörlerin ihmal edilmesine yol açtığı anlaşılmaktadır.
- Türkiye’nin aynı anda birden fazla asimetric tehditle karşı karşıya bulunduğu değerlendirilmektedir.
- Askeriye, sağlık ve eğitim gibi birçok alanda kapsamlı düzenleme ihtiyacının bulunduğu görülmektedir.

Çözüm Önerileri:

- Yerli ve millî sanayinin, özellikle savunma sanayinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Savunma sanayiindeki millileşme oranı artırılmalı ve bu alandaki gelişimin sürdürülebilir biçimde devam ettirilmesi sağlanmalıdır.
- Millî savunma sistemleri geliştirilmelidir ve bu sistemleri etkin biçimde kullanabilecek eğitimli ve inançlı insan kaynağı yetiştirilmelidir.
- Savunma sistemlerinin etkin kullanılabilmesi için nitelikli ve iyi eğitim almış personel yetiştirilmesi öncelik verilmelidir.
- Güvenlik risklerinin yalnızca sınır hattında değil, gerektiğinde sınır ötesinde ortaya çıktığı noktada bertaraf edilebilecek askerî kabiliyet sürdürülebilir şekilde korunmalıdır.
- Bu güvenlik kapasitesi uluslararası ittifaklar içinde etkin şekilde yer alınarak veya bu ittifaklara liderlik edilerek güçlendirilmelidir.
- Askerî liselerin yeniden değerlendirilmesi sağlanmalı ve askerlik mesleği erken yaşta kazanılan kurumsal eğitimle desteklenmelidir.
- Askerlik mesleğinin karşı karşıya bulunduğu sorunlara yönelik kapsamlı ve etkili tedbirler alınmalıdır.

4. TOPLUMSAL SORUNLAR VE GENÇLİK

Toplantıda gençlik ve toplumsal yapı bağlamında en önemli risk alanlarından birinin gençlerin geleceğe yönelik hedef kaybı olduğu değerlendirilmiştir. Uyuşturucu, alkol ve di-

jital kumar gibi bağımlılıkların genç nüfus üzerinde artan etkisi “sosyal terör” olarak nitelendirilmiş ve bunun uzun vadede ülkenin beka meselesine dönüşebileceği ifade edilmiştir. Bunun yanında nüfus artış hızındaki düşüş, gençlerin kolay kazanç sağlayan mesleklere yönelmesi ve yurt dışına göç eğilimi gibi gelişmelerin toplumun üretken kapasitesini zayıflatabileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede gençlerin ideal ve hedef duygusunu güçlendirecek sosyal, kültürel ve eğitim politikalarının önemine dikkat çekilmiştir.

Yapısal Sorun Tespitleri:

- Nüfus artış hızındaki ciddi düşüşün ülkenin geleceği açısından önemli bir risk oluşturduğu görülmektedir.
- Gençler arasında uyuşturucu kullanımının yaygınlaştığı anlaşılmaktadır.
- Alkol, kumar ve özellikle sanal kumarın genç yaş grupları üzerinde giderek artan olumsuz etkiler yarattığı görülmektedir.
- Dijital kumar, alkol ve uyuşturucu bağımlılığının gençler arasında ciddi seviyelere ulaştığı anlaşılmaktadır.
- Gençliği hedef alan sosyal sorunların (sosyal terör) ülkenin geleceği açısından ciddi bir tehdit oluşturduğu değerlendirilmektedir.
- Gençlerin kolay para kazanılan mesleklere yöneldiği ve bu durumun hedef yoksunluğunu artırdığı görülmektedir.
- Gençler arasında ortaya çıkan hedefsizlik durumunun millî güvenlik ve beka sorunu boyutuna ulaştığı anlaşılmaktadır.
- Gençler arasında yurt dışında yaşamayı tercih edenlerin sayısının arttığı ve bunun beyin göçünü hızlandırdığı görülmektedir.

Cözüm Önerileri:

- Eğitim altyapısı güçlendirilmeli ve insan kaynağını yetiştiren eğitim kurumları stratejik öneme sahip yapılar olarak ele alınmalıdır.
- Erken çocukluk gelişim merkezleri Millî Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında sağlanacak kurumsal koordinasyon çerçevesinde düzenlenmelidir.

5. EĞİTİM SİSTEMİ

Toplantının en kapsamlı tartışma alanlarından biri eğitim sistemi olmuştur. Eğitimde sık müfredat değişiklikleri, sistemin sınav odaklı yapısı, öğretmen atamalarındaki dengesizlikler ve eğitim politikalarının kısa vadeli siyasi müdahalelere açık olması temel sorunlar arasında gösterilmiştir. Eğitimde eşitlik sağlanmaya çalışılırken kalite kaybının yaşandığı, devlet okullarının niteliğinin zayıfladığı ve öğren-

cilerin eğitim yoluyla iyi bir gelecek kurabileceklerine dair inançlarının azaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca test merkezli sistem nedeniyle dil, edebiyat, sanat ve kültür alanlarının geri planda kalmasının öğrencilerin düşünsel gelişimini olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Bu nedenle eğitim sisteminin uzun vadeli bir vizyon çerçevesinde yeniden yapılandırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Yapısal Sorun Tespitleri:

- Eğitim alanının Türkiye açısından yapısal bir sorun teşkil ettiği görülmektedir.
- Eğitim alanına ilişkin hazırlanan reform önerilerinin yeterince dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.
- Eğitim sisteminde sık sık yaşanan bakan değişiklikleri nedeniyle müfredatın sürekli değiştirildiği görülmektedir.
- Müfredat değişikliklerinin sonuçları görülmeden yeniden değiştirilmesinin sistemin başarısının ölçülmesini zorlaştırdığı anlaşılmaktadır.
- Sık müfredat değişiklikleri nedeniyle öğretmenlerin yeni müfredata yeterince hâkim olamadığı ve eski müfredatı da uygulamadığı görülmektedir.
- Eğitimde eşitlik sağlama amacıyla yapılan uygulamaların eğitim seviyesinin aşağıya çekilmesine yol açtığı anlaşılmaktadır.
- Devlet okullarındaki eğitim kalitesinin düştüğü ve öğrencilerin özel okullardaki akranlarının gerisinde kaldığı görülmektedir.
- Yeni müfredatın uygulanması sürecinde öğretmenlerin ve öğrencilerin yeterince hazır olmadığı anlaşılmaktadır.
- Yeni müfredatla yapılacak ilk sınavlarda ülke genelinde başarısızlık oranının artma riski bulunduğu değerlendirilmektedir.
- Ekonomik koşullar nedeniyle bazı özel okulların eğitim kalitesini düşürmek zorunda kaldığı veya öğrenci yetersizliği nedeniyle faaliyetlerini sürdürmediği görülmektedir.
- Eğitim kurumlarının ekonomik zorluklar nedeniyle sürdürülebilirlik sorunu yaşadığı anlaşılmaktadır.
- Eğitim ile siyasetin iç içe geçmesinin eğitim kalitesini olumsuz etkilediği görülmektedir.
- Öğretmen atamalarında siyasi etkilerin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.
- Gençlerin eğitim yoluyla iyi bir meslek edinip iyi bir hayat kurabileceklerine dair inançlarının zayıfladığı görülmektedir.
- Eğitim sistemine ilişkin önerilen reform ve sistem önerilerinin yeterince dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.
- Eğitim sisteminde sürekli yapılan değişikliklerin öğrencilerin sisteme ve devlete olan güvenini azalttığı görülmektedir.

- Eğitim sistemi planlamasında ciddi bir plansızlık bulunduğu anlaşılmaktadır.
- Öğrenci sayısındaki artışın eğitimin kalitesini olumsuz etkilediği görülmektedir.
- Üniversite sınavına giren yaklaşık üç milyon öğrencinin benzer hedeflere yönelmesi nedeniyle sistemde ciddi bir yığılma olduğu görülmektedir.
- Yeni müfredatlar ve kurumsal değişikliklerin gençlerin devlete olan güvenini zedelediği anlaşılmaktadır.
- Üniversiteye giriş sürecinde yoğun bir öğrenci yığılması bulunduğu görülmektedir.
- Bir milyon atanamayan öğretmenin bulunmasına rağmen öğretmen istihdamında ciddi bir dengesizlik yaşandığı anlaşılmaktadır.
- Eğitim sisteminde sınav odaklı yaklaşımın çeşitli yapısal sorunlara yol açtığı görülmektedir.
- Lise düzeyinde test usulü sınavların ağırlık kazanması nedeniyle edebiyat eğitiminin geri plana düştüğü anlaşılmaktadır.
- Türkçe eğitiminde özellikle şiir ve edebiyata yeterli önemin verilmediği görülmektedir.
- Sınav odaklı eğitim anlayışı nedeniyle öğrencilerin dil ve edebiyat alanlarında geri kaldığı anlaşılmaktadır.
- Türkiye’de eğitim kültürü içerisinde şiir ve edebiyatın ikinci planda kaldığı görülmektedir.
- Müzik ve beden eğitimi derslerinin sınav sonucunu doğrudan etkileyen derslere kıyasla geri planda kaldığı anlaşılmaktadır.
- Türkiye’de eğitim sisteminin temel mantığının sınav merkezli bir yapı üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

Çözüm Önerileri:

- Eğitim alanında kapsamlı reform süreçleri hayata geçirilmelidir.
- Eğitim sistemi için uzun süre uygulanabilecek ve sık değiştirilmeyecek istikrarlı bir müfredat oluşturulmalıdır.
- Eğitim sistemi uzun vadeli, güçlü ve kolay değiştirilemeyecek bir vizyon planına dayandırılmalıdır.
- Eğitim alanında doğru ve sürdürülebilir bir sistem kurulmalı ve bu sistemin etkin biçimde uygulanması sağlanmalıdır.
- Eğitim politikalarının oluşturulmasında düşünce kuruluşlarının ve akademik çalışmaların ürettiği bilgi ve analizlerden yararlanılmalıdır.
- Liselere geçiş sürecinde meslek liselerinin güçlendirilmesi sağlanmalı ve öğrencilerin bu okullara yönlendirilmesine yönelik mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- Meslek liseleri sanayi ile güçlü ve kurumsal iş birlikleri çerçevesinde ilişkilendirilmelidir.
- Üniversiteye giriş sürecinde ortaya çıkan yaklaşık üç milyonluk öğrenci yığılması azaltılmalıdır.

6. AKADEMİ VE MESLEKİ YAPI

Akademi ve meslekî yapı bağlamında özellikle yükseköğretimde niceliksel büyümenin kaliteyi düşürdüğü yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Üniversite sayısının artmasına rağmen akademik standartların yeterince korunamadığı, sosyal bilimler alanına ilginin azaldığı ve akademisyenlerin toplumsal konumunun zayıfladığı ifade edilmiştir. Akademisyenler, öğretmenler ve diğer uzmanlık mesleklerinin ekonomik ve toplumsal statülerinin gerilemesinin bilgi üretimi ve nitelikli insan kaynağı açısından önemli bir risk oluşturduğu belirtilmiştir. Bu nedenle uzmanlığa dayalı mesleklerin yeniden itibar kazanması ve akademik yapının nitelik odaklı biçimde güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yapısal Sorun Tespitleri:

- Akademisyenler, doktorlar ve öğretmenler gibi uzmanlık mesleklerinin toplumsal itibar kaybına uğradığı görülmektedir.
- Yükseköğretimde niceliksel artışa rağmen akademik kalite açısından belirgin bir düşüş yaşandığı anlaşılmaktadır.
- Sosyal bilimler fakültelerinin sayısındaki artışa rağmen gençlerin bu alanlara yönelik ilgisinin düşük kaldığı görülmektedir.
- Akademisyenlerin sahip olduğu imkânların, niteliksiz iş kollarında çalışanlarla benzer maddi koşullara sahip olması nedeniyle mesleki dengesizlik olduğu anlaşılmaktadır.

Çözüm Önerileri:

- Eğitimin ve öğretmenlik mesleğinin toplumsal itibarı artırılmalıdır.
- Yükseköğretim kurumları niteliği artıracak şekilde yeniden yapılandırılmalı ve kurum sayıları makul seviyelere çekilmelidir.
- Mesleki eğitime daha fazla önem verilerek bu alanın eğitim sistemi içindeki ağırlığı artırılmalıdır.

TESAM

TESAM İstanbul Merkez

Küçükbakkalköy Mah. Kayışdağı Cad. No:111
Bilgi Plaza Ataşehir / İstanbul

Tel: +90 (506) 188 93 92
tesamiletisim@gmail.com
info@tesam.org.tr

tesam.org.tr